

CLIFFORD GEERTZ: *Life among the Anthros – and other essays.* (Fred Inglis, ed.). Princeton University Press 2010. 304 sider. ISBN 0691143587. Pris: \$ 35,68.

Livet blandt mennesker som kulturelle væsener kendetegnes, ifølge 20 inciterende essays i værket *Life among the Anthros* (2010) af den amerikanske kulturantropolog Clifford Geertz (1926-2006), primært af mangfoldighed, kompleksitet og kontraster. Geertz sagde allerede i sit banebrydende værk *The Interpretation of Cultures* (1973:52), at „det, mennesker er, består først og fremmest i, at de er forskellige“, og kun ved at forstå denne mangfoldighed kan vi „blive i stand til at skabe et begreb om den menneskelige natur, som [...] besidder substans samt sandhed“ (op.cit.52) Den pragmatiske kulturforsker og skarpe essayist giver med de 20 – af kulturhistoriker Fred Inglis udvalgte – tekster, hvoraf de 14 oprindeligt blev publiceret i *The New York Review of Books* (NYRB), læseren et kalejdoskopisk indblik i antropologens mangeartede arbejdsfelt. Geertz er, med sin særlige aforistiske og demaskerende skrivestil, der med intellektuel ironi ræsonnerer sig frem til inspirerende argumenter og forklaringer, i stand til at få en bred skare af læsere til at sætte spørgsmålstejn ved populærvidenskabelige mediers forsimplede ”teorier” om islam, naturødelæggelser, slægtskabssystemer osv. Han mestrer at gøre antropologien – i dens bredeste og mest grænsebrydende definition – relevant for akademikere og andre intellektuelle i det moderne samfund. Essaysamlingen, udgivet posthumt, henvender sig måske mest til kosmopolitiske amerikanske læsere, der slukker deres tørst efter kritisk kulturviden ved New York Times’ ugentlige bogsupplements „visdomsbrønd“. Dog vil jeg samtidig pointere, at Geertz’ filosofiske refleksioner og antropologiske udredninger virker muntre og befriende uden dog at gå på kompromis med den intellektuelle stringens.

Geertz, der i rigelig grad har bekræftet sin position som en af de største amerikanske antropologer i de sidste tre-fire årtier af det 20. århundrede gennem sine mange værker, blandt andet *The Interpretation of Cultures* fra 1973 – der af NYRB betragtes som en af de 100 mest vigtige bøger i verden siden 2. verdenskrig – bruger sin paradigmeskabende symbolske tilgang til kultur i næsten alle sine tekster – også i de underholdende litterære essays til NYRB – der berører menneskers værdier og meninger. Mennesker spinder deres egne net af betydning, siger Geertz med inspiration fra Max Weber, net, som samtidig holder dem på plads. Kulturen er nettet, og antropologen må fortolke kulturen for at få adgang til menneskers betydningsskabelse. Dette er et koncentrat af hans nuancerede „teori“ om kultur, der afspejler en grundlæggende liberal humanistisk opfattelse af menneskers liv og skæbne. Geertz har, som de fleste af samlingens 20 essays tydeligt bekræfter, altid haft en stærk forkærlighed for detaljer og nuancer. Det er, siger Geertz implicit, i de mest lokale forhold, de mest konkrete kulturelle

manifestationer, at vi kan finde det, der kan give os en forståelse af det universelt menneskelige. I sine essays, der ofte er forbløffende og provokerende, og ikke mindst i de ukonventionelle portrætter af blandt andet Malinowski og Gandhi, bliver „petitesser“ essentielle og store „sandheder“ irrelevante. Den pragmatiske amerikaner holder sig altid på tryk afstand fra store universelle teorier og forklaringer, men risikerer af samme årsag iblandt at ende med beskrivelser af en sådan tykkelse, at ingen finder kernen. Denne risiko er Geertz naturligvis helt bevidst om. I sine essays, både fra NYRB og andre mere faglige tidsskrifter, er Geertz' stærkeste sværd, under den sofistikerede opirrende skrivestil, evnen til at afsløre og afvæbne ekstremisme og idealisme i kulturpolitik og teori. Dette er, mener jeg, et tveægget sværd, for hans kritikere kan svare med disse spørgsmål: Hvad mener Geertz i grunden selv? Hvad ligger bag den tykke beskrivelse af kultur?

Essaysamlingens første del omfatter fire tekster om så forskellige personligheder som Malinowski, Gandhi, Foucault og Genet foruden en femte tekst om et sjældent og muligvis helt unikt slægtskabssystem i Yunnan-provinsen i det sydlige Kina. Derefter følger den dominerende del af samlingen – ti tekster om islam, den arabiske verden og nationers skrøbelighed. Og til sidst præsenteres fem tekster under overskriften „Sidste forelæsninger“.

Den første del er den mest underholdende og kreative, den anden del er den mest reflekterende og samfundsaktuelle, og den sidste del er den mest højtidelige og tilbageskuende.

Teksterne spænder over fire årtier og repræsenterer derfor markant forskellige epoker i Geertz' liv, USA's og verdens historie. Uanset disse uundvigelige ændringer styrer Geertz' fantastiske evne til at opfange nuancer og kontraster i specifikke situationer og hændelser altid pennen. Foucault er, siger Geertz for eksempel, „en uhistorisk historiker, en antihumanistisk humanvidenskabelig forsker, en ustrukturalistisk strukturalist“ („On Foucault“ s. 29). Og når den farverige franske forfatter og aktivist Jean Genet (1910-1986) bliver portrætteret, bliver alle facetter af Genets identitet, „... fange, prostitueret, homoseksuel ...“ („On Genet“ s. 39) nævnt uden nogen form for censur eller politisk korrekthed. Geertz viser ingen moralsk foragt for manden, men er derimod i færd med at forsøge at dekonstruere et ikon af en kontroversiel kulturpersonlighed. Vi antropologer forsøger, siger Geertz selvironisk, „med vor indgroede besættelse af detaljer og forskelle, med det rå-og-det-kogte og matter-out-of-place“ („What is a State if it is not Sovereign?“ s. 205) at løse verdens uforklarligheder. I én enkelt sætning bliver flere af fagets teoretiske klenodier dissekeret af Geertz, der ønsker at se analytiske begrebers anvendelighed. I virkeligheden er antropologiens fænomener sammenhængende: „Der er meget lidt i antropologi som er virkelig autonomt. Forestillinger om noget andet, dog iklædt 'videnskabens' lånte dragt,

er selvhævdende“ („An Inconstant Profession“ s. 186). Her, i en glimrende artikel om sin egen livskarriere, pointerer Geertz, ukuelig i sin rige humanistiske kulturopfattelse, at det intet nytter at skjule sig bag et „videnskabeligt“ slør i kulturforskning. Artiklen repræsenterer en sober og til tider lakonisk fremstilling af Geertz som undrende antropolog, der forsøger at finde sammenhænge i en kompleks verden:

Antropologer vil blive nødt til at arbejde under forhold, der er endnu mindre ordnede, velformede og forudsigelige og til og med mindre modtagelige i forhold til moralsk og ideologisk reduktionisme og hurtige politiske løsninger end dem, jeg har arbejdet under, som jeg håber, at jeg har fået vist var tilstrækkelig uregelmæssige (s. 186)

Med andre ord, Geertz' livslange projekt i academia og samfundsdebatten bliver endnu mere fundamentalt i fremtiden, der trues af nye beslutningstagers manglende forståelse for kultur. Dette hindrer dog ikke Geertz i at udtrykke, at han direkte misunder de antropologer, der nu skal arve den „kaotiske“ verden som arbejdsfelt (s. 199). Især teksterne om islam er aktuelle i forhold til dagens internationale debat om Mellemøsten, der ofte kendetegnes af fordomsfulde og overfladiske betragtninger. Geertz er, helt forståeligt i forhold til hans feltarbejds-erfaringer i muslimske samfund og personlige værdier, meget kritisk over for den politiske udvikling i hjemlandet efter 11. september 2001. Geertz siger så enkelt, men ikke desto mindre essentielt:

Vi er i dette land lige nu i færd med – temmelig forhastet, som måtte vi skynde os efter års forsømmelse – at skabe en offentlig standardforestilling om ‘islam’ („Which way to Mecca? Part I“, s. 135; oversat af red.).

Among the Anthros er et interessant værk, der diskuterer mange forskellige temaer ud fra mange forskellige perspektiver og giver læseren en lille smagsprøve, fuld af overraskelser, på den store pragmatiske amerikanske antropologs livsværk, der er lige så komplekst som ethvert menneskes kultur, dog altid baseret på en empatisk og humanistisk tilgang til „den anden“.

Firouz Gaini
Ph.d., lektor i antropologi
Afdeling for Uddannelse
Færøernes Universitet